

Valtioneuvoston norminpurkuhanke – UM:n hallinnonala

Tiivistelmä

Ulkoasiainministeriön hallinnonalalla on annettu syyskaudella 2015 kaksi hallituksen esitystä, jotka toteuttavat norminpurkuhanketta (ulkomaalaislain muutos ja puolisosopimusten voimaansaattaminen).

Vuoden 2015 aikana ulkoasiainministeriössä on jo aiemmin tarkasteltu lainsäädännön toimivuutta pakotelain (viranomaisten tehtävät ja rekisteritiedot) ja varojen jäädyttämistä koskevien lakien osalta. Näistä pakotelain muutokset tulivat voimaan 1.6.2015. Varojen jäädyttämisen osalta todettiin, ettei lainsäädännön muutostarvetta ole. Ulkomaalaislaissa on toteutettu oleskelulupia koskeva uudistus, jonka myötä oleskelulupahakemusten vastaanottaminen on mahdollista hoitaa edustuston sijasta myös edustautumissopimuksella tai ulkoistuksella. Konsulipalvelulakiin on tehty muutoksia, jotka mahdollistavat mm. sen, että ulkoasiainministeriö voi edustustojen sijaan antaa konsulipalveluita paikasta riippumattomasti tilanteissa, joissa palvelun antaminen ei välttämättä edellytä palvelun antamista asianomaisessa valtiossa. Parhaillaan selvitetään sähköisen tunnistautumisen hyödyntämistä konsulipalveluissa.

Ulkoasiainministeriö on mukana YM:n vetämässä työryhmässä, jossa selvitetään YVA-direktiivin muutoksista johtuvia muutoksia kansallisiin lupia koskeviin säädöksiin (talousvyöhykelaki). Ulkoasiainministeriön on tarkoitus osallistua VM:n tiedonhallinnasta ja tietojen käsittelystä julkishallinnossa koskevan lain tietoturvallisuutta koskevien säännösten valmisteluun (yhteys lakiin kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista).

1. Syksyn 2015 hallituksen esitykset, jotka ilmoitettu hankkeeseen:

HE laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta (HE-54/2015 – EV 41/2015 vp – käsittely päättynyt 26.11.2015 – laki voimaan keväällä 2016)

HE Argentiinan, Brasilian, Etelä-Afrikan, Israelin, Serbian ja Vietnamin kanssa diplomaattisen edustuston, konsuliedustuston tai kansainvälisissä järjestöissä toimivan edustuston työntekijän perheenjäsenen ansiotyön tekemisestä tehtyjensopimusten hyväksymisestä sekä laeiksi sopimusten lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annettu 17.12.2015.

2. UM:n hallinnonalalla toteutetut tai vireillä olevat lainsäädäntöhankkeet normien purkamiseksi

- a) Laki eräiden Suomelle YK:n ja EU:n jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä (659/1967, pakotelaki) - OIK-10

Pakotelain sisältöä on vastikään arvioitu yhdessä muun, pakotteiden kannalta relevantin lainsäädännön kanssa. Tämän arvioinnin tuloksena tehdyt muutokset Suomen pakotelainsäädännössä tulivat voimaan 1.6.2015. Muutosten tavoitteena oli tehostaa Suomea velvoittavien EU:n pakotesäädösten täytäntöönpanoa. Lainsäädäntöuudistuksella **selkeytettiin pakotteiden täytäntöönpanon kannalta keskeisten kansallisten viranomaisten tehtäviä ja tehtävänjakoa. Lisäksi parannettiin viranomaisten oikeuksia saada, käyttää ja luovuttaa rekistereistään tietoja toisille viranomaisille**. Ulkoasiainministeriö on asettanut joulukuussa 2013 työryhmän, jonka tehtävänä on käsitellä tarpeen mukaan pakotesäädösten valmisteluun sekä pakotteiden täytäntöönpanoon liittyviä kysymyksiä ja selvittää pakotteiden kansalliseen täytäntöönpanoon ja neuvontaan liittyviä kehittämistarpeita. Lainsäädäntöuudistuksen valmistuttua työryhmä mm. seuraa voimaan tulleiden lakimuutosten toimivuutta.

b) Laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi (325/2013) – OIK-10

Laki tuli voimaan 1.6.2013. Sitä on muutettu kerran osana esitutkintalain muuttamista koskevaa lakipakettia, jonka OM esitteli keväällä 2013 ja joka tuli voimaan 1.1.2014. ¹Lain nojalla tehtävästä varojen jäädyttämisestä päättää Keskusrikospoliisi. Ulkoasiainministeriön pyynnöstä sisäministeriössä **järjestettiin toukokuussa 2015 kokous, jonka tarkoituksena oli tarkastella lain toimivuutta ja sen soveltamisessa ilmenneitä ongelmia**. Todettiin, että lakia on nyt sovellettu **vuodesta 2014 alkaen** ja tammikuun 2015 tietojen valossa jäädytyspäätöksiä on tehty yli 50. Näin ollen laki **pääsääntöisesti toimii**. Lain soveltamisessa toimivaltaiset viranomaiset, Keskusrikospoliisi (rahanpesun selvittelykeskus) ja ulosottovirastot olivat kuitenkin kiinnittäneet huomiota eräisiin puutteisiin, joiden korjaamiseksi on ryhdytty viranomaistoimenpiteisiin. Sovittiin myös, että viranomaiset jatkavat lain toimivuuden seuraamista.

c) Laki Suomen talousvyöhykkeestä (1058/2004) – OIK-10

Tarkastellaan osana **YM:n vetämän työryhmän työtä**, jossa selvitetään **YVA-direktiivin** muutoksista johtuvia muutoksia kansallisiin lupia koskeviin säädöksiin.

d) Konsulipalvelulaki (498/1999) – KPA-10 (kts. lisäksi erillinen muistio Kansalaispalveluiden muuttuva toimintaympäristö)

Vuoden 2015 alusta voimaan tullut konsulipalvelulain muutos mahdollistaa sen, että kaikki Suomen ulkomaanedustustot eivät jatkossa anna kaikkia konsulipalveluita, kuten ne tähän asti ovat antaneet. Ulkoministeriö voi myös tarjota Suomessa sellaisia konsulipalveluja, joita ei ole tarpeen

¹ Lain säätämisen taustalla oli OECD:n yhteydessä toimivan rahanpesun ja terrorismin rahoituksen vastaisen asiantuntijaelimen (Financial Action Task Force, FATF) näkemys, että jäädyttämisjärjestelmän puuttuminen muodosti aukon Suomen terrorismintorjunnan valmiudessa. Myös YK:n turvallisuusneuvoston terrorisminvastainen komitea (Counter-Terrorism Committee, CTC) otti sittemmin kannan, jonka mukaan Suomi ei ollut asianmukaisesti pannut täytäntöön varojen jäädyttämistä koskevia, turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 1373 (2001) sisältyviä velvoitteitaan, koska kansallista varojen jäädyttämismekanismia ei ollut. Lissabonin sopimuksen luomasta toimivaltapohjasta huolimatta EU-tason sääntelyä ei vielä ole annettu. Jos tällaista myöhemmin annetaan, tulee arvioida sen vaikutukset kansalliseen lakiimme.

tuottaa ulkomailla. Konsulipalvelulain muutos mahdollistaa konsulipalveluiden antamisen paikasta riippumattomasti tilanteissa, joissa palvelun antaminen ei välttämättä edellytä palvelun antamista asianomaisessa valtiossa. Palvelut hädänalaisessa asemassa oleville suomalaisille hoidetaan jatkossakin kaikissa Suomen ulkomaanedustustoissa. Konsulipalveluissa on toteutettu myös seuraavia uudistuksia:

- **Ministeriöön on lokakuussa 2015 avattu päivystyskeskus:** Suurin osa edustustojen konsulipalveluista on neuvontaa, jota voidaan tarjota pääkaupungista käsin. Päivystyskeskuksen yhteydessä tulee toimimaan vuoden 2016 alusta lähtien sosiaalisessa mediassa neuvoja antava **Nettikonsuli**.
- Konsuliyksikön muita viime vuosina toteutettuja hankkeita ovat mm. **elatusapusopimusten vastaanoton lopettaminen edustustoissa sekä ulkomailla järjestettävien ennakoäänestysten logistiikan ulkoistaminen Postille**.
- Maahantulopuolella on toteutettu **viisumihakemusprosessin osittainen ulkoistaminen suurimmissa viisuminhakijamaissa:** Vuoden 2015 lopussa Suomi on ulkoistanut osan viisumihakuprosessista Venäjällä, Ukrainassa, Thaimassa, Kiinassa, Turkissa ja Intiassa, joista haetaan eniten viisumeita Suomeen. Viisumihakemusten ulkoistamista jatketaan edelleen: vuonna 2016 pyritään ulkoistamaan 2-3 edustustoa. Vuonna 2012 otettiin käyttöön **paikkariippumaton viisumijärjestelmä**, joka on tehostanut viisumiprosessia.
- Ulkomaalaislakiin on saatu **oleskelulupia koskeva uudistus vuonna 2015**, jonka myötä oleskelulupahakemusten vastaanottaminen on mahdollista hoitaa myös edustautumissopimuksella tai ulkoistuksella.

Konsulipalveluissa on lisäksi vireillä ja suunnitteilla seuraavia uudistuksia:

- Pyritään viranomaisyhteistyöllä **sähköisen tunnistautumisen** mahdollistamiseen myös ulkomailla asuville ja tähän liittyen:
 - Selvitetään mahdollisuutta **myöntää henkilökortteja** passeja myöntävissä edustustoissa. Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa tämän ja muutos olisi hyödyllinen, jos henkilökorteilla tulee mahdolliseksi tunnistautua etäpalveluissa.
 - Tutkitaan **mahdollisuutta luopua väestörekisteri-ilmoitusten vastaanottamisesta**. Ilmoitukset voisi tehdä jo nykyisin sähköisesti, mutta ilmoitus edellyttää tunnistautumista. Sähköinen tunnistautuminen ratkaisisi tämän ongelman, kuten myös mm. kansalaisuusilmoitusten vastaanoton.

e) Ulkomaalaislaki (301/2004) – KPA-20

- Ulkomaalaislaissa on toteutettu **oleskelulupia koskeva uudistus vuonna 2015**, jonka myötä oleskelulupahakemusten vastaanottaminen on mahdollista hoitaa myös edustautumissopimuksella tai ulkoistuksella.

f) Laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta (562/1996) – TUO-30

EU:n kaksikäyttötuotteita koskevaa lainsäädäntöä ollaan **parhaillaan uudistamassa**. Uudistuksen lopputuloksen valossa tullaan tarkastelemaan tarvittaessa myös muilta osin lakia kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta.

g) Laki kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista (588/2004) – NSA-00

VM valmistelee lakia tiedonhallinnasta ja tietojen käsittelystä julkishallinnossa, mihin on suunnitteilla myös tietoturvallisuutta koskeva luku. Tietoturvallisuutta koskevaan lukuun on tarkoitus sisällyttää nykyisen tietoturvallisuusasetuksen (681/2010) säännökset ja joitakin julkisuuslain (621/1999) säännöksiä. Samassa yhteydessä olisi **mahdollista arvioida, voitaisiinko joitakin kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain säännöksiä siirtää ko. lakiin tai kumota, mikäli ne on katettu ko. laissa**. Tietoturvallisuuslainsäädännön uudistamisessa tavoitteena tulisi olla mahdollisimman selkeät ja kansainvälisesti yhteensopivat turvallisuusvaatimukset, jotta samoja turvallisuusvaatimuksia voidaan noudattaa niin kotimaisten kuin kansainvälistenkin turvallisuusluokiteltujen tietojen suojaamisessa.